

זיוה שמיר

איברים מרדמים אלה את אלה

אזכורי הגוף ואיבריו בשירת מירון איזקסון*

שירו הקצר של מירון איזקסון "יצאתי" מכיל לדעתי "את כל תולדות הקרן בריס האבן" (כמאמר אלתרמן בשיר "ליל תמורה" מתוך עיר היונה). זהו אחד השירים היפים של המשורר הוורסטילי שלפנינו – מונולוג של בן הפונה אל אמו ומבטא את כמיהתו לחזור למצב העוברי – לחזור אל תוך רחמה. זהו ספק שיר נוסטלגי של בקשת מרגוע, ספק שיר טרגי של אכזבה מן המציאות, שהרי כבר לימדנו ספר איוב ש"אדם לעמל יולד" וכי המפגש עם החיים ה"אמתיים" מזמנים לאדם גם מכאוב וסבל, ולא רק אושר וברכה:

יצאתי מתוך גופך
כמו נער העוזב לראשונה את ביתו,
בתחלה שוכח בכונה ספר
אחר-כך חוזר בתקיפות לנשק את אמו
לבסוף לוקח על כתפיו את מטת נעוריו.
חזרתי לתוך גופך
מטרד מכל הקרובים המתרבים
אשר אצטרך לנחם את מותם,
עמוד האש בראשי.

שיר קצר – מעט המחזיק את המרובה – שניתן לזהות בו את כל מולקולות

הדנ"א של שירתו רבת־הפנים של מירון איזקסון: הקונצפטואליות, המשפחתיות ההדוקה, האחריות חסרת המנוח של אב לילדיו, המודעות המפוכחת למגבלות הגוף האנושי וידיעת גזר דינו של החלוף. כשאלתרמן הקדים את אלכסנדר פן וקרא בספרו כוכבים בחוץ לאדמה "אַדְמָה רַחוּמָה" (בשירו "אל הפילים") הוא ביקש לרמוז לקוראיו שרחמה של האדמה, שהוא גם רחמה של אם חמה ורחומה וגם רחמה של אם קרה ומתנכרת; שהיא בעבורו גם באר־מים־חיים וגם בור רקב וקבר. בשיריו הראה לא פעם שהאדמה מוציאה חיים מרחמה, אוהבת את עולליה וחומלת עליהם, אך גם בולעת אותם ללא רַחֵם. על כן, במשאלה שמביע כאן הַפֶּן – לחזור למצב הרחמי – יש גם מן הרצון להחזיר את הגלגל לאחור, אל גֶן־העדן האבוד של הילדות, וגם שמינית של משאלת מוות סמויה שלא קל לתת לה ניב שפתיים.

רבים משיריו של מירון איזקסון הם מונולוגים ודיאלוגים: בן פונה לאִמו, בעל לאשתו ואישה לבעלה. כך גם השיר "איסור", שהוצב בפתח חוברת 40 החגיגית של גג – כתב העת של איגוד הסופרים (דצמבר 2016, עמ' 7). רבו מונולוג – ספק אִמְתִּי, ספק היפותטי ומדומיין – של אישה לבעלה:

לְכָל אִסּוּרֵי עֲרִיּוֹת
הַצֵּטְרֵף בְּעַל עַל אֲשֶׁתּוֹ,
הִיא זֹאת שְׁפִיחַ פָּסֶק:
"קְרוֹב אֶתָּה מִכִּדִּי שֶׁתִּדְעֵנִי
וּבִמָּה טוֹבוֹת אִמָּךְ וְאַחֲוֹתֶךָ מִמֶּנִּי ?

אֶתָּה וְאֲנִי גּוֹפִים הַמְגִדִּים יַחַד אֶת דָּמָם
וְאֵין לָהֶם סְפִירָה נִפְרֶדֶת,
לְשׁוֹן אַחַת גּוֹרֵלָנוּ
בְּתוֹךְ גֶּרוֹן נְגוּעַ". [...]

“הלא זאת אשתך מתרת”
צועקים חדריו על לבו.

איש ואשה זה לזאת אסורים לעולם,
אדם עצור מפחו.

גם כאן, כמו בשיר הקודם, ניכרת מודעות רבה לאיברי הגוף, שבשירת מירון איזקסון אינם מצייתים תמיד לתפקידם הקונבנציונלי, אלא מקבלים לפעמים על עצמם באורח אוטונומי תפקידים סוראליסטיים ומוזרים שלא קל להבין את פשרם, כבציור של סלודור דאלי (“לשון אחת גורלנו / בתוף גרון נגוע”,

או “צועקים חדריו על לבו”; ובשיר נוסף מאותה סדרת שירים – “מלאכת השירה” – נכתב: איברים מרדניים אלה את אלה [...] אצל אזורי העין מפטפטים בצרירות). לא חדרי הלב צועקים, ולא הפה מפטפט, אלא חללים ואיברים בגוף האדם המפירים את תפקידם הטבעי והמקובל.

אכן, במכלול יצירתו של מירון איזקסון – בשירים וברומנים – ניפר ריבוי האזפורים של איברי גוף ושל תפקודיהם. למעשה, אין כמעט שיר שאין בו אזכור כזה – למן השערות והאצבעות ועד ללב ולמוח. ניכרת בשירים רגישות רבה לריחות הגוף, וכל זה מקנה לשירים האלה אווירה מאוד חושנית וארוטית, אך גם היפוכה של האווירה החושנית. יש בשירים גם אותות של פרישות ונזירות: של חובות והגבלות שמטיל אדם על עצמו ועל יצוריו כדי להתנזר מהנאות העולם הזה, להתנתק מן הארצי ולהתחבר לעולם הרוח, החלום וההזיה. יש בשירים הללו גם משהו מופשט מאוד, שסותר את התחושה שלפנינו שירה חושנית וחושית. השיר “איסור” המצוטט לעיל הוא דוגמה מובהקת לפסיחה האופיינית לשירת מירון איזקסון בין היתר לאיסור ובין סער לרסן.

כשכתבתי סקירת ביקורת על הרומן “היריונה של עליזה” (“ספרות של רמז וסוד”, ג: כתב-עת לספרות, גיל' 23 [2010], עמ' 55 – 56), הרומן הרביעי והאחרון לפי שעה של מירון איזקסון, שמתי לב שהספר

עמוס עד מאוד בסמלים פרוידיאניים, וראש וראשון להם הוא התיק, או הארנק, שכמוהו כרחם הנושא בחובו עובר או כקופה האוצרת בתוכה סוד: עליזה מוכרת תיקים וארנקים, כלומר מכלים מחופים בעור (בדומה לגוף האנושי שאף הוא "כלי" העטוף בעור), המכילים את סודותיה האינטימיים של האישה. התיקים והמכלים המרובים ביצירתו של מירון איזקסון מכילים בחובם שפע של רמזים מוצפנים, לרבות רמזים ארוטיים – ויש בהם מן ה"גילוי" ומן ה"כיסוי" כמאמר ביאליק במסתו הידועה.

גם שירתו של מירון איזקסון עמוסה בתיקים, מגירות, ארונות, והיא אוצרת בתוכה סודות – סודות אינטימיים, סודות משפחה, וגם סודות במעגלים רחבים יותר, מופשטים והגותיים, כמו למשל בשיר "למחרת יום הכיפורים": "הַזְמֵן עוֹמֵד מוֹל חֶדְרוֹ / מוֹכֵן לְהַפֵּס לְמַגְרוֹת שֶׁהִנְחֵתִי. / יִסְדֵּר אֶת הַיְלָדוֹת / וְגַם אֶת קְרִיעַת הַגָּרֵב הַזֶּקֶן: / אֲתָה בָּנָה לִךְ אֶת הָאָרוֹן, הוּא אוֹמֵר לִי, / אֲנִי כָכָר אֲדַע אֶת מְדוּתֶיךָ". כדאי לשים לב בשיר הזה לכפל המשמעות של "ארון", המגלה את המודעות המתמדת לידיעת גזר דינו של החלוף, וכן להפכי הקריעה והתיקון, הבנייה והסתירה.

*מתוך דברים שנאמרו ביום-עיון שנערך באוניברסיטת בר-אילן ביום 8.6.2015 על יצירותיו של פרופסור מירון איזקסון במלאת ארבעים שנה להוצאת ספרו הראשון שחר נגניתי ולרגל השקת ספר שיריו **מַעְבָּר**.

נעמי פוקס - לומדת לעוף – "חלומה של יוצרת לנסוק עם היצירה הנובעת ממעמקי הנפש", מיקס מדיה על קנווס 120*55 ס"מ